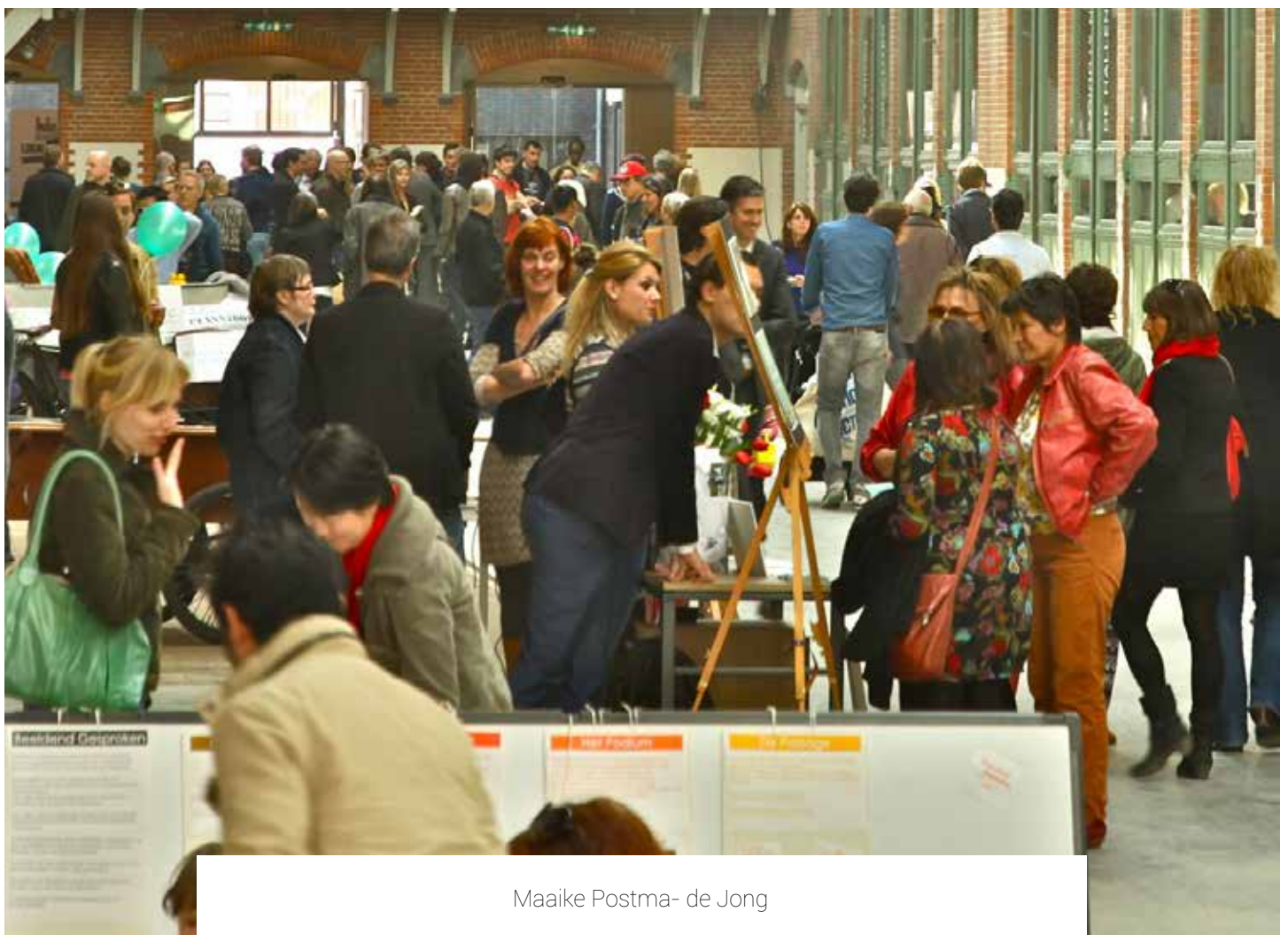

REFLECTIE RAPPORT

ONDERWIJS IN BEDRIJF

De verkenning naar een nieuwe typologie voor het beroepsonderwijs in Charlois

Maaïke Postma- de Jong

REFLECTIE RAPPORT

ONDERWIJS IN BEDRIJF

De verkenning naar een nieuwe typologie voor het beroepsonderwijs in Charlois

Master thesis Architectuur
Delft, 2017

Maaïke Postma- de Jong
4063295
mkdjong@gmail.com

Technische universiteit Delft
Master richting: Architectuur
Afstudeer studio: de Veldacademie

Mentoren

Luc A.M. Willekens, Msc. (ontwerp)
Suzanne C. Groenewold, Msc. (bouwtechnologie)
Machiel J. van Dorst, Dr. ir. (onderzoek)
Pieter Graaf, Msc. (veldacademie)
M.C. Stellingwerff, Dr. ir. (extern examiner)

REFLECTIE

Het beroepsonderwijs zou de motor van de innovatie in het midden- en kleinbedrijf kunnen zijn. De interactie tussen de onderwijsinstellingen en de praktijkgerichte omgeving is dan van groot belang. Dit, in combinatie met een aantal andere factoren, is de aanleiding geweest om in dit afstudeerproject te zoeken naar nieuwe ruimtelijke vormen van het beroepsonderwijs in Charlois, Rotterdam. Het project verkent de voordelen en de voorwaarden van de ruimtelijke integratie van onderwijs, bedrijfsleven en vrijetijdsbesteding van jongeren.

Dit reflectie rapport reflecteert op zowel procesmatige en inhoudelijke aspecten van het afstudeerproject 'Onderwijs in Bedrijf'. Dit onderzoek en ontwerp project is uitgevoerd binnen de afstudeerstudio van de Veldacademie. Het rapport kijkt naar de aanvankelijke wensen en doelen van het project en reflecteert dit op de uitkomsten zoals gepresenteerd tijdens de P4.

Een nieuwe typologie voor onderwijshuisvesting

In het onderzoek zijn de verschillende facetten van een nieuwe architectonische typologie voor onderwijshuisvesting verkent. Het ondernemerschap in Rotterdam is groot. Veel kleine bedrijfjes zijn gevestigd in plinten van woonblokken of in garages meer achteraf. Ook het aandeel bedrijfsverzamelgebouwen neemt fors toe. Dit knooppunten van economische activiteit. Daarnaast is er de wens vanuit de gemeente Rotterdam om het onderwijs meer en meer te koppelen aan bedrijven en maatschappelijke partijen in de stad. De knooppunten van economische activiteit bieden daartoe een goede mogelijkheid. Op grote knooppunten zoals de binnenstad of omgevingen zoals het Erasmus MC liggen deze verbindingen voor de hand. Echter op plekken in de wijk, waar de kleinschalige bedrijvigheid gevestigd is ligt deze verbinding minder voor de hand. Juist op deze plekken in de wijk ligt de mogelijkheid om kleine bedrijven, die nog diverse ambachten uitoefenen, te koppelen aan het beroepsonderwijs. Op deze manier kan een inspirerende leer- en werkomgeving ontstaan voor jongeren van het beroepsonderwijs en de ondernemers. Hier kan een kleine wijschool ontstaan waar diverse partijen uit de wijk aan gekoppeld zijn. Een aantal facetten van deze wijschool zijn belangrijk om mee te nemen in het ontwerp van deze typologie:

Zichtbaarheid van échte situaties

- De directe relatie met de praktijk is het bestaansrecht van de wijkschool. Het is belangrijk dat de onderwijs activiteiten gekoppeld zijn aan échte situaties. De zichtbaarheid van de beroepspraktijk geeft jongeren motivatie en inspiratie.

Overgangen en toegankelijkheid

- In het ontwerp van de wijkschool is het belangrijk om duidelijk aan te geven welke ruimtes publiek toegankelijk zijn en welke ruimtes meer privé zijn. Door architectonische ontwerpelementen kan aangegeven worden wie de gebruiker is van de ruimte. Om de wijkschool te laten functioneren in het sociale netwerk van de buurt is het goed om een publieke functie aan het pand toe te voegen. Zodoende worden bewoners van de wijk ook gebruikers van de wijkschool. Daarnaast is het belangrijk om een semi publieke plek toe te voegen aan de wijkschool. Deze ruimte wordt gebruikt door de community of practice. Hier zou de uitwisseling van kennis en kunde tussen professionals van dezelfde beroepspraktijk plaatsvinden.

Diversiteit aan ruimtes, de hybride leeromgeving

- Het model van de hybride leeromgeving biedt de mogelijkheid om het leerproces ruimtelijke te integreren met de bedrijven. In het ontwerp is het belangrijk om diverse ruimtes te ontwerpen waar een diversiteit aan activiteiten kan plaatsvinden. Zowel realistische als geconstrueerde leeromgevingen kunnen op deze manier ontworpen worden.

De persoonlijke ruimte

- In de fase van adolescentie wordt de eigen identiteit vormgegeven. Dit is een proces dat plaatsvindt in interactie met de omgeving, de sociale omgeving en de fysieke omgeving. De vraag is of men de fysieke omgeving moet ontwerpen met een specifieke identiteit of dat het ontwerp de ruimte laat om deze identiteit te zelf te creëren en te uiten in de fysieke omgeving. De ruimtes binnen het ontwerp kunnen echter wel ontworpen worden in clusters waar een groep gebruikers verantwoordelijk voor is. Een goed voorbeeld hiervan is het Calvijn College in Amsterdam.

ONTWERP ÉN ORGANISATIE | EEN INHOUDELIJKE REFLECTIE

Er verandert veel in het (beroeps)onderwijs. Didactische, organisatorische, inhoudelijke, ruimtelijke veranderingen zijn allemaal gekoppeld aan de vraag: hoe geven we het onderwijs in de toekomst vorm? De zoektocht naar nieuwe vormen van onderwijs is dus veel breder dan slechts de ruimtelijke wijzigingen die het systeem momenteel doormaakt. In dit onderzoek is gezocht naar de ruimtelijke impact van een aantal wijzigingen in het systeem. Vervolgens is er een ruimtelijke concept voorgesteld voor het beroepsonderwijs van de toekomst.

Als gevolg van de brede aanleiding was soms moeilijk om de relevantie van de stedenbouwkundige en architectonische middelen van mij als architect voor ogen te houden. Veel van de middelen die ingezet moeten worden om het onderwijs systeem toekomstbestendig te maken zijn organisatorisch of procesmatig van aard. In de gesprekken met de gemeente Rotterdam kwam dit duidelijk naar voren. De gemeente Rotterdam wil de school meer en meer zien in het netwerk van de stad. Ze zijn op zoek naar de toegevoegde waarde van de bedrijvigheid in de wijk, buurt

en stad voor het onderwijs. Dit werkt twee kanten op, er wordt gezocht naar de meerwaarde voor de bedrijven en voor scholen. Centraal hierin is de vraag hoe ontmoeting en samenwerking tussen scholen en partners in de wijk gefaciliteerd en versterkt kunnen worden. Het is echter de vraag of de ontmoeting wel een ruimtelijke opgave is. Onderwijs vastgoed is er genoeg in Rotterdam en ontmoetingsplekken wellicht ook wel. De verbinding tussen de bedrijven en de scholen is veel meer een organisatorische opgave dan een ruimtelijke opgave. Wel kwam naar voren dat de schaal van de huisvesting van de huidige opleidingen meespelen in de verbinding die gelegd wordt met de partners in de wijk. De wijkschool als de oplossing voor de schaal van de huisvesting staat echter ter discussie. Mogelijk zouden (kleine) aanpassingen aan de bestaande voorraad aan te pakken of dat dat op een andere manier opgelost zou kunnen worden.

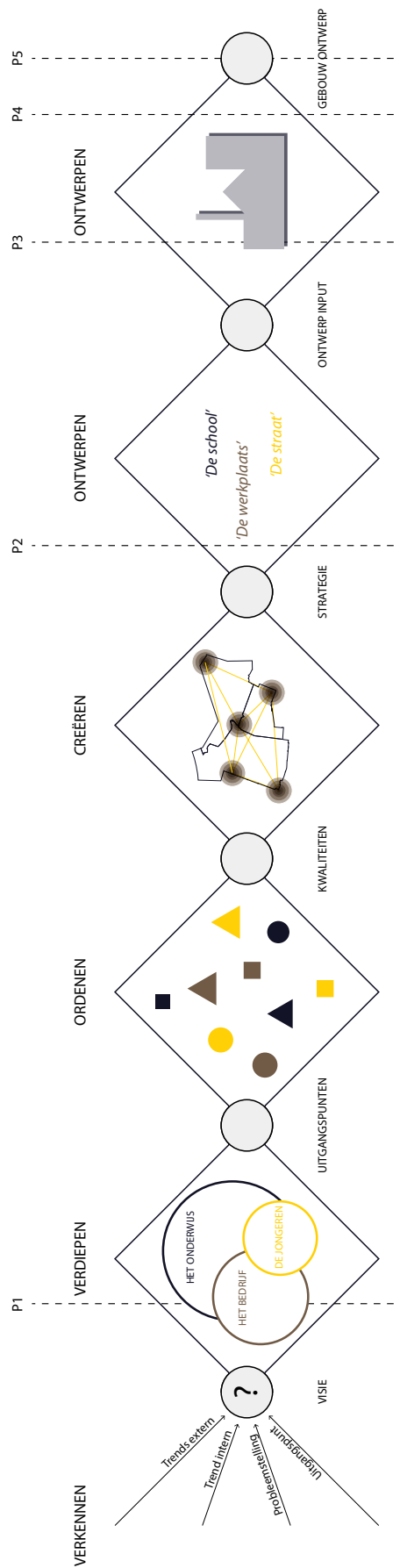
ONDERZOEK ÉN ONTWERP | EEN PROCESMATIGE REFLECTIE

Na diverse projecten binnen de masterrichtingen stedenbouw en architectuur begon ik in september 2016 met afstuderen met een duidelijk beeld voor ogen. Met name de fasen die ik zou doorlopen om het afstuderen tot een goed einde te brengen had ik vrij snel scherp. Afbeelding 2 laat het onderzoek en ontwerpvoorstel zien van het project zoals gepresenteerd tijdens de eerste peiling. Zes fasen werden gedefinieerd. Eerst een periode intensief onderzoek, vervolgens een periode intensief ontwerpen.

Al vroeg in het afstudeertraject ontstond het idee om met name het onderzoek te ordenen in verschillende onderzoeksvelden. Onderzoeksvelden zouden vervolgens op stedenbouwkundig niveau en op architectonisch niveau geanalyseerd worden. Er werd een inhoudelijk onderscheid gemaakt tussen informatie betreffende het onderwijssysteem, de beoogde bedrijven en de informatie over de beleavingswereld van de jongeren (zie afbeelding 1). Uit deze thema's zouden diverse ontwerp principes naar voren komen. Deze principes zouden gebundeld worden in een kwaliteiten catalogus die de basis vormde voor het ontwerp van ... ja van wat eigenlijk? Deze ordening werkte voor mij met name in de onderzoeksfase erg goed. Informatie kon gemakkelijk geplaatst worden binnen de context van het project. De vraag: 'wat dan eigenlijk?' voerde echter in het gehele proces de boven toon. Wat zou deze nieuwe school, dit nieuwe bedrijf moeten zijn? Hoe zou het moeten functioneren en hoe heeft het relatie met het stedelijke weefsel om zich heen? Door het onderzoek als tekstueel product te beschouwen werd de werking van het

AFBEELDING 1 Onderzoeksvelden

AFBEELDING 2 onderzoeksvoorstel zoals gepresenteerd tijdens de eerste peiling

onderwijssysteem vroeger, nu en in de toekomst heel belangrijk. Er ontstond een scheef beeld van wat de ontwerp vraag eigenlijk was en in welke context deze geplaatst zou moeten worden.

Later in het afstudeertraject, toen het ontwerp meer en meer de boventoon ging voeren ontstond steeds meer begrip van de gegeven situatie in Rotterdam-Zuid. Het ontwerp hielp om de context van het onderzoek beter te bepalen en het (tekstuele) onderzoek werd daartoe scherper en meer gericht op de daadwerkelijke wijksschool gericht op zowel de wijk als de praktijkgerichte bedrijven. Op deze manier kan deze functie een meerwaarde hebben voor de wijk en haar bewoners.

Het beeld dat ik voor ogen had bij de start van het afstudeertraject is bijgesteld. Waar ik in de begin fasen van het project dacht dat met name de onderzoeksfase en 'het rapport' van toegevoegde waarde zou zijn denk ik daar nu anders over. Juist het ontwerpen van de pilotstudie heeft bijgedragen aan het verhelderen van het onderzoek. Het ontwerp van de publieke en semi publieke ruimtes zijn hier een goed voorbeeld van. Uit het literatuur onderzoek kwam naar voren dat de ontmoeting een belangrijke basis is om de uitwisseling van kennis en kunde te bewerkstelligen. De caféetjes en de kopjes koffie zouden deze ontmoetingen moeten bewerkstelligen. Echter in de ontwerpfase werd ik me steeds meer bewust van de sociale context van de opgave. De hippe caféetjes en de kopjes koffie leken totaal misplaatst in deze omgeving. In plaats daarvan is een werkplaats en een multifunctionele ruimte ontworpen om deze ontmoeting te stimuleren.

Waar ik het onderzoek in eerste instantie als aanleiding voor het ontwerp zag werd het ontwerp in een later stadium weer aanleiding voor het onderzoek. Deze wisselwerking heeft ertoe geleid dat het daadwerkelijk een ontwerpend onderzoek is geweest.

DE WIJKSCHOOL IN EEN BREDERE SOCIALE CONTEXT | AANBEVELINGEN

Als we kijken naar het onderwijsvastgoed in Rotterdam zien we dat er geen behoefte is aan meer vierkante meter onderwijsruimte. In dit licht vormt dit afstudeerproject geen basis voor verdere ontwikkeling. Wel is het interessant om te kijken naar de huidige staat van het bestaande onderwijsvastgoed. De principes die uit dit ontwerpend onderzoek naar voren zijn gekomen met betrekking tot de diversiteit aan ruimtes, de zichtbaarheid van de échte beroepspraktijk en de persoonlijke ruimte zouden meegenomen kunnen worden in het herontwerp van bestaande scholen.